

Kovács Tímea*

„BERAGADTAM KÉT NEMZETISÉG KÖZÖTT”

Az igeekötők sajátos használata angol-magyar kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában

1. Bevezetés

Az angol többségi nyelvi környezetben élő angol–magyar kétnyelvű beszélők nyelvhasználatát a gyöngült magyar anyanyelvi kompetencia és az erős angol kontaktus kettős hatása teszi sajátossá. Többségi angol nyelvi környezetben a magyar nyelv funkcionális háttérbe szorulásával párhuzamosan a magyar nyelvi struktúra nem épül ki teljességében, minthogy a magyar nyelvhasználat leginkább az informális nyelvhasználati színterekre korlátozódik. Az angol–magyar kétnyelvű beszélők a magyar nyelvben kialakuló nyelvi hiátusokat általában angol nyelvi szerkezetek kölcsönzésével pótolják. A két nyelv strukturális eltéréséből adódóan az angol nyelvből átvett kölcsönzések negatív transzferek, amelyek az átvévo magyar nyelvben a magyarországi magyar nyelvhasználattól eltérő szerkezeteket eredményeznek.

2. A kutatás célja

A jelen tanulmány egy nagyobb kutatás része. A kutatás idogenikus kvalitatív elemzés, amelynek célja annak felmérése, hogy az angol többségi környezetben élő angol–magyar kétnyelvű beszélőkre jellemző – az angol kontaktus és a gyöngült magyar nyelvi kompetencia együttes hatása által indukált – negatív nyelvi interférenca jelenségek egyéves magyarországi tartózkodás és nyelvtanulás hatására hogyan változnak. A kutatás egyediségét az adja, hogy az angol–magyar kétnyelvű beszélők nyelvhasználatának statikus leírásán kívül azt vizsgálja, hogy van-e kimutatható fejlődés egy kétnyelvű közösség tagjainak magyar nyelvhasználatában, vagyis számszerűen kimutatható-e adatközlőim nyelvhasználatában a magyarországi magyartól eltérő nyelvi struktúrák számának csökkenése fonológiai, morfológiai, lexikai és szintaktikai szinteken. A fejlődést egyéves magyar környezetben való tartózkodás és folyamatos magyar nyelvi hatás mellett vizsgálom.

A mostani tanulmány az igeekötők használatában, morfológiai és szintaktikai nyelvi szinteken vizsgálja a nyelvi fejlődést.

* Kovács Tímea, középiskolai tanár, PhD hallgató, kovacstimeabp@freemail.hu

3. A kutatás módszerei

Adatközlőim (7) a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet komplex magyar nyelvi / hungarológiai képzésén részt vevő ösztöndíjas diákjai.¹ A hét adatközlő a 2004–2005-os tanév évfolyamának összes angol–magyar kétnyelvű beszélője. Mindegyikkkel két szociolingvisztikai interjút készítettem (14 felvétel). Egyet a tanfolyam elején, október– novemberben, majd még egyet a tanfolyam végén, május–júniusban. Az interjúkat magnóra rögzítettem, majd részletesen lejegyeztem (az adatgyűjtés jelenleg is tart). Mindegyik interjú 45 perces (10, 5 órányi felvétel). A nyelvi adatok elemezhetősége és összehasonlíthatósága érdekében azonban csak az első 20 percet dolgoztam fel, és vizsgáltam. Az adatközlők viszonylag alacsony számát a változatos és nagyszámú nyelvi adat sok szempontú, komplex elemzése ellensúlyozza.

4. Az adatközlők szociolingvisztikai jellemzői

A kutatás alanyai közül (7) egy diák született magyar nyelvterületen (Királyhelmec, Szlovákia), hárman Kanadában, hárman az Egyesült Államokban. Hárman Kanadában, négyen az Egyesült Államokban élnek. Három adatközlő másodgenerációs, szüleik felnőttkorban, ép anyanyelvi beszélőként költöztek angol nyelvterületre. Négy adatközlő már harmadgenerációs, egyikük édesapja magyar származása ellenére már nem beszél magyarul, egy adatközlőm édesapja pedig nem magyar származású.

Adatközlőim másod- és harmadgenerációs kétnyelvű beszélők, akik erősen motiváltak a magyar nyelv megőrzése és átörökítése tekintetében. Egyrészt magyar környezetben nőttek fel: magyar templomba jártak, heti egyszer magyar iskolába, cserkészetbe, regős tanfolyamra. Jelenleg is aktív cserkészek. Egy adatközlőm kivétel ez alól, ő semmilyen magyar közösséghez nem tartozik, esetében a magyar nyelv használata csak a családra korlátozódik.

Minden adatközlőm a magyar nyelvet használta először a családban. Az angol anyanyelvi környezet ellenére többen csak később sajátították el az angol nyelvet. Többen közülük óvodáskorban még magyar akcentussal beszéltek angolul. Az egyik adatközlő, aki hétéves korában költözött Kanadába, csak az iskolában tanult meg angolul. Rendszeres, intézményes magyar nyelvoktatásban azonban egyiküknek sem volt része. Noha a cserkészetben és a magyar iskolában a többségük tanult magyarul, a heti egyszeri alkalom nem tekinthető rendszeres nyelvoktatásnak. Alapvetően szóban, hallás után sajátították el a magyar nyelvet szüleiktől, akik már maguk sem rendelkeztek ép anyanyelvi kompetenciával.

Az általam vizsgált közösségben a magyar nyelv funkcionális és strukturális gyöngülése egyaránt tetten érhető. Noha mindegyik beszélő a magyar nyelvet tanulta meg először, az intézményes szocializációt (egy adatközlő kivételével, aki egy

¹ Ezúton szeretném megköszönni Nádor Orsolyának, Nagy Kingának és Vincze Adriennek a kutatáshoz nyújtott segítségét.

évig járt magyar iskolába) már angol nyelvterületen kezdték, és számukra azóta is az angol a domináns nyelv. A magyar nyelv a család, a cserkészzet, a magyar tempom és a szűk magyar mikroközösség nyelve. Adatközlőim szociolingvisztikai jellemzőit az alábbi táblázatban foglaltam össze:

1. táblázat: Az adatközlők szociolingvisztikai jellemzői

Az adatközlő kódja	Születési hely és idő	Szülők	Család nyelve	Aktív magyar nyelvhasználati szintér a családon kívül
Á	Toronto, Kanada, 1983 (New York államban él)	Elsőgenerációs magyarok (felnőttkorban költöztek Amerikába)	Magyar (szülőkkel), angol (testvérével)	Nincs
K	Cleveland, USA, 1985	Másodgenerációs magyarok (beszélnek magyarul)	Magyar (szülőkkel), angol (testvérekkel)	Cserkészzet
M	Santa Monica, USA, 1983	Apa: ír származású amerikai (nem beszél magyarul) Anya: másodgenerációs magyar (Argentínában született, beszél magyarul)	Magyar (édesanyával), angol (édesapával, testvérekkel)	Cserkészzet
R	Királyhelmec, Szlovákia, 1984. Hamiltonban él (7 éves korában költöztek Kanadába)	Elsőgenerációs magyarok (felnőttkorban települtek Kanadába)	Magyar (szülőkkel), angol (testvérével)	Cserkészzet
I	Montreál, Kanada, 1983	Apa: elsőgenerációs magyar Anya: másodgenerációs, Svájcban született, (beszél magyarul)	Magyar (szülőkkel), angol (nővéreivel)	Cserkészzet
Ma	Cleveland, USA, 1982	Apa: másodgenerációs magyar (nem beszél magyarul) Anya: másodgenerációs magyar (beszél magyarul)	Magyar (édesanyával), angol (édesapával, testvérekkel)	Cserkészzet
S	Hamilton, Kanada, 1984 (Most Ontarióban él, Kanada)	Apa: Magyarországon született, 2 éves korában vándoroltak ki Anya: Kanadában született, másodgenerációs magyar (beszél magyarul)	Magyar (felmenő generációkkal), angol (barátokkal)	Cserkészzet, alkalmi magyar munkahelyek

5. Az igekötők használata

Mielőtt részletesen tárgyalom adatközlőim sajátos igekötő-használatát, röviden kitérek a magyar igekötők szerepére. A magyar nyelvben az igekötőknek igemódosító szerepük van (Kiefer–Ladányi 2000: 461). Egyrészt jelentésmódosító szerepet töltenek be: jelölhetnek helyet és irányt (*kimegy*), módosíthatják (*elsőz*) az igező eredeti jelentését. A magyar igekötők jelentésmódosító és jelentésspecializáló funkcióját leginkább az angol prepozíciós szerkezetek prepozicionális, a vonzatos szerkezetek esetében pedig a posztpozicionális partikulákhoz lehet hasonlítani (Bartha–Sydorenko 2000: 35).

A magyar igekötők másik fontos szerepe az igei akcióminőség, például az akció folyamatosság-befejezettség aspektusának érzékeltetése: *levizsgázott, elment* stb. Az igei aspektust az angol nyelv komplex igei alakokkal (Greenbaum–Quirk 1990: 51), a *have* funkciójával (Kovács 1994: 182) fejezi ki: *has taken an exam, has gone* stb. A magyar igekötők által jelölt egyéb akcióminőséget, mint például kezdet, mozzanatosság, eredményesség, tartósság, gyakoriság, ismétlődés stb. az angol főnévi igeenes szerkezetek és időhatározók segítségével jeleníti meg.

Adatközlőim igekötős használatában az alábbi tendenciákat figyeltem meg:

- a befejezettséget kifejező és a cselekvés kezdetét jelölő igekötők hiánya,
- az igekötők felcserélése,
- az angol vonzatos szerkezetek tükörfordítása,
- főnévi igeenes szerkezetekben nem válik el az igekötő az ige-től,
- fókuszált ige-től esetén nem válik el az igekötő az ige-től,
- redundáns igekötők.

5.1. Az igekötő hiánya

Az angol nyelvben a cselekvés befejezettségét komplex igei alak jelöli, a cselekvés kezdetét pedig igeenes szerkezetek (*start to, begin to*). Adatközlőim megnyilatkozásaiiban a magyarországi magyar használatától eltérő igekötős szerkezetek többségét a befejezettségre utaló és a cselekvés kezdetét jelölő igekötő hiánya teszi ki.

A befejezettséget kifejező igekötő hiányzik:

„és szerintem ebben a múlt négy évben megint kezdettem próbálni magyarul beszélni” Á1 (48)² (MM 'elmúlt', MM 'el kezdtem próbálni')³;

„Hát, igen, ebben a múlt pár napban” Á2 (21) (MM 'elmúlt');

² Az első interjú során szerzett adatokat 1-sel, a másodikat 2-sel jelöltem. Az adatok visszakereshetőségének érdekében a magnó számlálójának az állását is rögzítettem.

³ Az idézett megnyilatkozások nem csak az igekötő használata szempontjából tekintetők agrammatikusnak. A cikk korlátozott terjedelme miatt azonban csak az igekötők használata szempontjából elemzem ezeket.

„so minden cuccomat fölpackolták, és valahova vitték” K1 (42) (MM 'elvitték');

„a brazilokkal, akik most tanulnak magyarul, azok mindnyájan angolul beszélnek, és angolul szólítanak K2 (165) (MM 'szólítanak meg');

„Igen. Tegnap este (.) mentünk mozizni” K2 (64) (MM 'elmentünk');

„és megnézem a szótárban, hogy miről is volt kérdőjel, mit kérdőjeleztem” K2 (195) (MM 'kérdőjeleztem meg');

„És majdnem minden év másod évben mentünk Karácsonyra” M1 (50) (MM 'elmentünk', raghasználat is);

„Nem lehet mondani, hogy mi lesz holnap” M1 (22) (MM 'megmondani');

„csak nem akarok művészetet tanulni, mer mer nem lehet élni belőle” M1 (141) (MM 'megélni');

„és néha kérdezem, hogy amikor dolgozatot írok ... szóval mindig kérdezem, hogy hogy is kell ezt írni” M1 (192) (MM 'megkérdezem');

„Szóval, mondja, hogy olvassunk mint öt verset vagy öt íróat hogy mondod” M1 (228) (MM 'olvassunk el');

„De szóval én csak, amit mondtak, hogy olvassunk” M1 (243) (MM 'olvassunk el');

„Hát, hogy tanuljuk a magyar nyelvet jobban” R1 (132) (MM 'megtanuljuk');

„de nem tudom hogy kell javítani” I1 (110) (MM 'kijavítani');

„de nem igazán tudok, hogy kell tudom, hogy kell javítani magamat” I2 (53) (MM 'kijavítani');

„szóval ember mondhatja, mész, ott lesz Szőke Sándor” I1 (65) (MM 'elmész', 'odamész');

„és elolvastam annyira csak hogy mondhatom, hogy elolvashattam” I2 (75) (MM 'elmondhassam');

„Olvastam, kimásoltam.” I2 (92) (MM 'elolvastam');

„Érdemes volt látogatni” I2 (224) (MM 'ellátogatni');

„Itt voltak, látogattak, pár nappal ezelőtt” R2 (60) (MM 'meglátogattak');

„Írtam, hogy hol van ez a három hely” I2 (235) (MM 'leírtam');

„szóval már a szüleimnek a baráti köre csökkent nagyon” S1 (23) (MM 'lecsökkent');

„annyira templomhoz odavoltak, hogy (.) családot hanyagolták” S1 (169) (MM 'hanyagolták el').

5.1.2 Cselekvés kezdetét jelölő igekötő hiánya:

„és szerintem ebben a múlt négy évben megint kezdettem próbálni magyarul beszélni” Á1 (48) (MM 'elmúlt', 'el kezdtem próbálni');

„a magyarom fog kezdeni romolni” I2 (137) (MM 'el fog kezdeni');

„szóval van mikor csak írok, de nagyon kicsit, de volt, hogy kezdettem írni” Á2 (220) (MM 'el kezdtem írni');

„igazán mikor én kezdtem beszélni akkor” K1 (136) (MM 'el kezdtem beszélni');

„A (.) nagyszüleim akkor így er, 45-be indultak (31) és erm és Németországban” M1 (32) (MM 'indultak el');

„huszonkettő leszek, amikor kezdem az egyetemet” I2 (150) (MM 'elkezdem');

„ott meg nehéz volt kezdeni (.) életet.” R1 (13) (MM 'elkezdeni');

„Ö, most már, hogy a diákok kezdenek indulni” Ma2 (112) (MM 'elindulni').

Az igekötők használatában kimutatható változás érdekében adatközlők nyelvi adatait számszerűsítettem. Mindkét (első és második) interjú esetén ugyanolyan hosszúságú (első 20 perc, a felvétel állása: 250) felvételben összegyűjtöttem az összes igekötős megnyilatkozást. Mivel nem volt más mennyiségi változóm, így a teljes igekötős megnyilatkozások számát vettem egésznek, majd az általam vizsgált sajátos igekötős megnyilatkozások számát tekintettem az egész részének. Előfordulásuk arányát úgy számoltam ki, hogy az egésznek tekintett összes igekötős megnyilatkozásban kiszámoltam százalékos arányukat. Az így kapott két százalék alapján hasonlítottam össze a két interjúban előforduló magyarországi magyar (MM) használatától eltérő sajátos igekötős szerkezetek előfordulási arányát.

Jelen esetben a vizsgált nyelvi jelenség (hiányos igekötők) magas adatszámát érdemes megvizsgálni azok egyéni megoszlását, a két interjúban kimutatható százalékos megoszlásukon kívül.

2. táblázat: Hiányos igekötős megnyilatkozások százalékos megoszlása egyénekre lebontva

	1. interjúban grammatikus igekötős megnyilatkozások	1. interjúban MM-től eltérő igekötős megnyilatkozások	1. interjúban hiányos igekötős megnyilatkozások	Hiányos igekötős megnyilatkozások aránya az összes igekötős megnyilatkozás arányában (%)	2. interjúban MM-től eltérő igekötős megnyilatkozások	2. interjúban grammatikus igekötős megnyilatkozások	2. interjúban hiányos igekötős megnyilatkozások	Hiányos igekötős megnyilatkozások aránya az összes igekötős megnyilatkozás arányában (%)
Á	18	4	2	$2/21 = 9,5$	40	12	2	$2/52 = 3,8$
K	33	10	2	$2/43 = 4,6$	44	8	3	$3/52 = 5,7$
M	21	12	7	$7/33 = 21,2$	8	5	Na	0
R	36	7	2	$2/43 = 4,6$	34	4	1	$1/38 = 2,6$
I	23	4	2	$2/27 = 7,48$	37	8	7	$7/45 = 15,5$
Ma	28	Na	na	0	20	1	1	$1/21 = 4,7$
S	40	3	2	$2/43 = 4,6$	43	na	Na	0

A két interjúban előforduló hiányos megnyilatkozások százalékos aránya a két interjút összehasonlítva az alábbi módon alakult (a negatív előjel a csökkenő, a pozitív a növekvő tendenciát jelzi):

3. táblázat: Hiányos igeekötők százalékos előfordulásának alakulása:

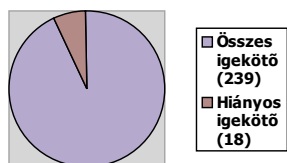
M	- 22,2 %
Á	- 4,7 %
S	- 4,6 %
R	- 2 %
K	- 1,1 %
Ma	+ 4,7%
I	+ 8 %

Mint a fenti táblázatból kiderül két adatközlő esetében figyelhető meg növekedés a hiányos igeekötős megnyilatkozások arányában (Ma + 4,5% és I +6,6%), a többiek esetében pedig csökkenő a tendencia.

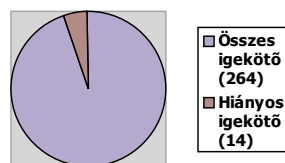
Ha az összes hiányos igeekötős megnyilatkozást vizsgáljuk az összes igeekötős megnyilatkozás arányában akkor az alábbi eredményt kapjuk:

4. táblázat: Hiányos megnyilatkozások százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

A fenti kördiagramban jól látható, hogy adatközlőim összes igeekötős megnyilatkozását tekintve a második interjúban ($14/264 = 5,3\%$) némi csökkenés (-2,2%) tapasztalható a hiányos igeekötők használatában az első az első interjúhoz képest ($18/239 = 7,5\%$).

5.2 Az igeekötők felcserélése

Adatközlőim igeekötő használatában megjelenő másik jellegzetes tendencia az igeekötők felcserélése:

„és ha nagy társasággal vagyok, akkor kicsit csendben fölszólalak” Á1 (154) (MM 'megszólalak');

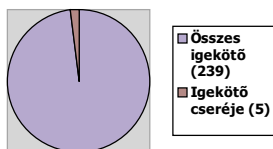
„Szóval. Szóval nem volt annyira sok órá, hogy be lehetett látni” Á2 (162) (érthetetlen);

„először a családi történetemről akartam írni, de nem ment úgy, ahogy akartam, so teljesen otthagytam” K2 (221) (MM 'abbahagytam', a teljesen mértékhatározó használata redundáns);
 „azt a jegyzetet átfordítottam magyar jegyzetekbe” K2 (237) (MM 'lefordítottam');
 „És az elején angolul gondolkoztam, és átfordítottam” M2 (18) (MM 'lefordítottam');
 „Az idősebb testvérem két évvel ezelőtt eljött” M1 (185) (MM 'jött ide', igekötő nem megfelelő helye is);
 „Ő a középsőbe volt és már föltették a haladó csoportba fél év után” M1 (189) (MM 'áttették');
 „Van egy nagyobb csoport, amely együtt tartott” I2 (29) (MM 'összetartott').

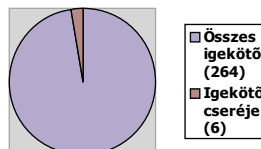
Jelen esetben vizsgált nyelvi jelenség alacsony adatszámát tekintve nem vizsgálom azok egyéni megoszlását, csak a két interjúban kimutatható százalékos megoszlásukat.

5. táblázat: Igekötők cseréjének százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

Összességében elmondható, hogy a második interjúban ($6/264 = 2,2\%$) minimális növekedés (+0,2%) figyelhető meg az igekötők cseréjében az első interjúhoz ($5/239 = 2\%$) képest.

5.3 Az angol vonzatos szerkezetek tükörfordítása

A magyar igekötők az igező jelentését módosíthatják. Az igekötők ezen funkcióját az angolban leginkább a vonzatos szerkezetek és a prepozíciós igei szerkezetek használata tölti be. Az angol kontaktus hatása, hogy adatközlőim a magyar igekötő-ige szerkezeteket az angol vonzatos szerkezetek tükörfordításával, lexikai calque-okkal helyettesítik.

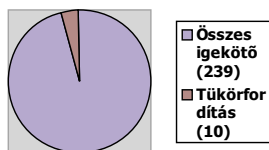
„úgy mégis úgy kimegyünk valahova ebédelni” K1 (105) (An go out, MM 'elme gyünk');
 „vagy a színházba megyünk vagy ki nem tudom va/ami k/ubba estére” K1 (78) (An go out, MM 'elme gyünk szórakozni');

„Jövő péntek estén fölvezetek.” K2 (38) (An *drive up*, MM 'elvezetek');
 „De öt évvel ezelőtt ő volt a főnök, de lelépett” M1 (166) (An *step down*, MM 'lemondott');
 „de szóval, sosem megyek ki velük” M2 (77) (An *go out* MM 'szórakozni');
 „Jóba vagyunk, de nem úgy, hogy kimegyünk, szórakozunk együtt” M2 (79) (An *go out* MM 'szórakozni');
 „hanem együtt járunk ki mozira” R1 (101) (An *go out*, MM 'járunk');
 „meg kimentünk barátokkal kocsmába” R1 (237) (An *go out*, MM 'elmentünk');
 „Elmegyünk diszkóba vagy kimegyünk valahova bulizni” R2 (140) (An *go out*, MM 'elmegyünk');
 „Amikor elmentem fölszedni a vízumot” I1 (138) (An *pick up*).

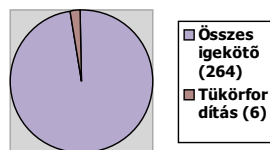
Megvizsgálva az első és második interjúban a tükörfordításként létrehozott, a magyarországi magyar használatától eltérő igekötős szerkezetek arányát az összes igekötős megnyilatkozás arányában, a következő eredményre jutunk.

6. táblázat: A tükörfordításos szerkezetek százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

Összességében elmondható, hogy a második interjúban ($6/264 = 2,2\%$) némi csökkenés ($-1,9\%$) figyelhető meg az igekötők cseréjében az első interjúhoz ($10/239 = 4,1\%$) képest.

5.4 Az igekötő nem megfelelő helye

Az igekötő helyét mondattani szabályok, a szórend határozza meg, ezért röviden ki-
 térek az igekötő helyét befolyásoló magyar szórendi szabályokra. Semleges mondat-
 ban az igekötő mindig az ige előtt áll, nyomatékos mondat esetén azonban hátra
 kerül. Az igekötő szórendje tehát lehet egyenes (az igekötő elöl áll), fordított (az
 igekötő hátul áll) és megszakításos egyes ige-
 tővek esetében, ha az igekötő és az ige-
 tő közé más szó ékelődik. (A. Jászó 2004: 246–247). Adatközlőim beszédében az ige-
 kötő mondatbeli elhelyezésében az alábbi szabályszerűségeket véltem felfedezni.

5.4.1 A főnévi igeneves szerkezetekben az igekötő nem válik el az igétől

Bizonyos ige-tövek esetén, mint a *fog, akar, próbál, szeret, szokott, kell, szabad* az igekötő és ige-tő az ún. megszakításos szórendet követi a magyarországi magyar nyelvhasználatban (Farkas–Sadock 1990:324). Mivel a fentiekben említett ige-töveket az angolban főnévi igenév követi (*going to, want to, try to, like to, used to, have to, allowed to*), a kontaktushatás következménye, hogy a megszakításos szórend helyett egyenes szórendet alkalmaznak az adatközlők:

„hogy Amerikába is kell er megtalálni a magyar emberek, hogy jól érzem magam” (100) Á1 (MM 'meg kell találni');

„mert idejött és látta, hogy nagyon fontos nekem, a családom, ő is akarja megtanulni. (240) Á2 (MM 'meg akarja találni');

„és szóval az irodalmat és a néprajzot és a földrajzot és azt mindet kellett megtanulni” Á2 (53) (MM 'meg kellett tanulni');

„Vagy nagyon nagyon szimplán mondjuk, amit akarunk elmondani, hogy ő is értse”. K1 (122) (MM 'el akarunk mondani');

„Tudják énekelni, hogy ez a szép vagy valami” K1 (203) (MM 'el tudják énekelni');

„mindig az történik, mer más másról el kezd beszélni” M1 (234) (MM 'kezd el beszélni');

„Ha bemutatkozni kell a másiknak, ha nekem bemutatni kell tégedet” M2 (228) (MM 'be kell mutatkozni').

5.4.2 Fókuszált ige-tő esetén sem válik el az igekötő az igétől

„éppen most elváltak a szüleim” K1 (33) (MM 'éppen most váltak el a szüleim');

„So, Karácsonykor hazamegyek és meglátok, hogy hova is beköltözök.” K1 (43-44) (MM 'hova is költözöm be');

„hogy kit fölhív és elhív hova megyünk” K1 (112) (MM 'hogy kit hív föl', 'hív el');

„ot megismerted minden magyar barátodat” K1 (220) (MM 'ott ismered meg');

„hát későn beadtam, az volt az első” Ki2 (244) (MM 'adtam be');

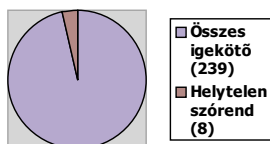
„Az volt az első regény, amit elolvastam magyarul” R2 (110) (MM 'olvastam el');

„De nem mindenki teljesen beleéli magát” S1 (157) (MM 'éli teljesen bele').

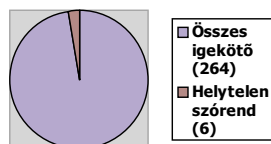
Mivel a fenti két eset az igekötők mondatbeli pozíciójával függ össze, ezért ezeket nem külön, hanem egy egységként tárgyalom. Az adatok összesítése során az alábbi eredményre jutottam:

7. táblázat: Az igekötős szerkezetek helytelen szórendjének százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

Összességében elmondható, hogy a második interjúban ($6/264 = 2,2\%$) némi csökkenés ($-1,1\%$) figyelhető meg az igekötős szerkezetek helytelen szórendi használatában az első interjúhoz ($8/239 = 3,3\%$) képest.

5.5 Redundáns igekötő

Egyes magyar ige-tövek önmagukban vagy egyes határozószóval együtt, pl. már befejezett aspektust fejeznek ki, így az igekötők használata redundáns:

- „visszamentem haza, tanultam egy órát, aludtam” Á1 (222) (MM 'hazamentem');
- „Nem tudom, jártam be a CEU-ra” Á2 (175) (MM 'jártam');
- „A lakosok mindig meglepődnek, mikor ezt megmondom” Á2 (145) (MM 'mondom');
- „és furcsán rám néznek, hogy most mit akartam elmondani” R1 (223) (MM 'mondani');
- „és nem kell beállnunk a sorba vagy befizetni” R1 (245) (MM 'fizetni').

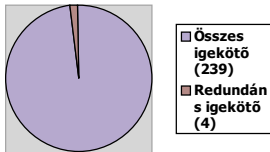
Egyes magyar ige-tövek igekötős használata teljesen megváltoztatja az eredeti ige-tő jelentését:

- „Ami furcsa, mert mindkettőt már megismertem mielőtt idejöttem” K2 (94) (MM 'ismertem');
- „mert itt most idejöttem egy évig tanulni, sokat megtanultam” R2 (125) (MM 'tanultam');
- „Az hogy az is egy körülbelül egy jó ötven kilométerre elvan tőlünk” I1 (118) (MM 'van').

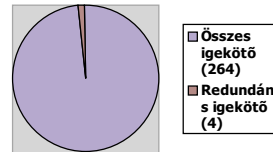
Megvizsgálva az első és második interjúban az redundáns igekötők arányát az összes igekötős megnyilatkozás arányában, a következő eredményre jutunk.

8. táblázat: A redundáns igekötők százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

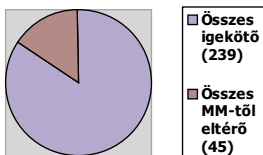

A fenti kördiagramban jól látható, hogy adatközlőim összes igekötős megnyilatkozását tekintve a második interjúban ($4/264 = 1,5\%$) némi csökkenés ($-0,1\%$) tapasztalható a redundáns igekötők használatában az első az első interjúhoz képest ($4/239 = 1,6\%$).

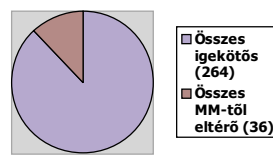
Érdeemes megvizsgálunk az összes magyarországi magyar használattól eltérő igekötős megnyilatkozás százalékos arányát a két interjúban.

9. táblázat: A magyarországi magyar használattól eltérő igekötős szerkezetek százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

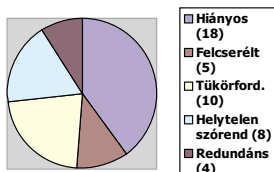

Látható, hogy ha az összes magyarországi magyar használattól igekötők százalékos megoszlását vizsgáljuk a két interjúban, akkor azt látjuk, hogy a második interjúban ($36/264 = 13\%$) csökkent (-5%) azok előfordulási aránya az első interjúhoz képest ($45/239 = 18\%$).

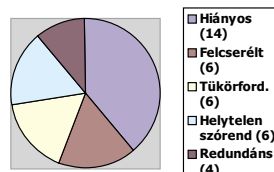
Ha megvizsgáljuk az egyes típusú igekötős szerkezetek előfordulási arányát az összes magyarországi magyar használattól eltérő arányában, akkor a következő eredményt kapjuk. Ebben az esetben az összes MM-től eltérő igekötős szerkezet lesz az egész, és az egészhez képest vizsgálom az egyes típusok százalékos megoszlási arányát.

10. táblázat: A magyarországi magyar használatától eltérő igeikötős szerkezetek típusainak százalékos megoszlása a két interjúban

1. interjú:

2. interjú:

Ha megvizsgáljuk az egyes típusok megoszlását az összes magyarországi magyartól eltérő megnyilatkozások arányában, akkor azt látjuk, hogy a legnagyobb arányt mind az első ($18/45 = 40\%$), mind a második interjúban ($14/36 = 38\%$) a hiányos igeikötős megnyilatkozások teszik ki.

6. Összegzés

Egyik vizsgált nyelvi esetben sem tapasztalható jelentős változás. A hiányos igeikötők használatában tapasztalhatjuk a legnagyobb fejlődést, a második felmérés idejére 2, 2%-kal csökkent a magyarországi magyar használatától eltérő szerkezetek száma. Ezt követi a tükörfordításos szerkezetek aránya, itt 1,9%-os csökkenést tapasztalhatunk, a helytelen szórend (1,1%) és a redundáns igeikötő használat (0,1%) is csak jelentéktelen csökkenést mutat. Az igeikötők cseréjét illetően, pedig negatív változást észlelhetünk, a második interjú idejére 0,2%-kal nőtt a felcserélt igeikötők aránya.

A magyarországi magyartól eltérő igeikötős szerkezetek száma átlagosan 5%-os csökkenést mutat a második interjúban az elsőhöz képest. Az egyes típusú igeikötős szerkezetek megoszlása tekintetében pedig azt tapasztaljuk, hogy a magyarországi magyartól eltérő igeikötők legnagyobb részét a hiányos igeikötős szerkezetek teszik ki mind az első, mind a második időszakban. Ez feltehetően azzal magyarázható, hogy a magyarban a cselekvés kezdetét és befejezettségét kifejező igeikötőknek nem csak jelentés-, hanem aspektusmódosító használat is van. Az általam vizsgált kétnyelvű kisközösségben is megfigyelhető, hogy az igeikötők aspektusmódosító funkciója redukálódik a leginkább párhuzamosan az igeikötők komplex használatának egyszerűsödésével. Ezt az egyszerűsödési folyamatot az egyéves magyarországi környezet és a folyamatos magyar nyelvi input csak némileg tudta módosítani.

Irodalom

- A. Jászó Anna (szerk.) 2004. *A magyar nyelv könyve*. Trezor, Budapest.
 Donka F. Farkas–Jerrold M. Saddock 1990. Preverb climbing in Hungarian. In: *Language* 65: 318–338.

- Bartha, Csilla and Sydorenko, Olga 2000. Changing verb usage patterns in first- and second-generation Hungarian-American discourse: The case of preverbs. In: Anna Fenyvesi and Klára Sándor (eds): *Language Contact and the Verbal Complex of Dutch and Hungarian. Working Papers from the 1st Bilingual Language Theme Meeting of the Study Centre on Language Contact*, November 11–13, 1999. Szeged, Hungary. 31–48.
- Greenbaum, Sidney and Quirk, Randolph 1990. *A Student's Grammar of the English Language*. Longman, London.
- Kiefer Ferenc–Ladányi Mária: Az igeekötők. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Akadémiai kiadó, Budapest. 453–518.
- É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Osiris, Budapest.
- Kovács János–Lázár A. Péter–Marion Merrick 1994. *A–Z angol nyelvtan*. Corvina, Budapest.